

ERIÄVÄ MIELIPIDE - PÄIVITTÄISTAVARAKAUPPA RY ("PTY")

Lakihanke on osa pääministeri Orpon hallitusohjelman kohdan 6.6 mukaisia toimenpiteitä sellaisten esitysten toteuttamiseksi, joilla alkutuottajan asema ja koko elintarvikeketjun tasapaino kehittyvät nykyistä oikeudenmukaisempaan suuntaan. Hallituksen esityksen tavoitteena on suojella viljelijöitä ja ketjun muita pieniä toimijoita epäreiluilta kauppatavoilta elintarvikeketjussa. Erityisesti kielletään ja rajoitetaan käytäntöjä, jotka heikentävät viljelijöiden ja tavarantoimittajien asemaa suhteessa suurempiin ostajiin. Vahvistamalla viljelijöiden asemaa edistetään myös markkinoiden vakautta.

PTY jättää eriävän mielipiteen hallituksen esitysluonnoksessa esitetyistä toimenpiteistä, jotka eivät täytä hallitusohjelman kirjauksia eivätkä vastaa hallituksen esityksen tavoitteisiin suojella viljelijöitä ja ketjun muita pieniä toimijoita. Esitettyjen toimenpiteiden avulla alkutuottajan tai ketjun pienten toimijoiden asema ei parane, eikä elintarvikeketju kehity oikeudenmukaisempaan suuntaan.

1 § Soveltamisala

Säännökset eivät ole kansainvälisesti pakottavia, kun on kyse kieltojen soveltamisesta tavarantoimituksiin, joissa myyjän liikevaihto ylittää kauppatapadirektiivin mukaisen 350 miljoonan euron rajan ja ostaja on tätä suurempi sekä silloin, **kun kyse on kauppatapadirektiiviä tiukemmasta kansallisesta sääntelystä.**

- **Sääntely kannustaa ostamaan ulkomailta**, sillä silloin esitetty sääntely ei sovellu. Tämä ei ole miltään osin tavoiteltavaa alkutuotannon tai koko elintarvikeketjun osalta, päin vastoin.

1 b § Lain tarkoitus

"Pykälän mukaan lain tarkoituksena on suojella maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa heikommissa asemassa olevaa osapuolta kohtuuttomilta sopimusehdoilta ja kauppatavoilta sekä turvata elintarvikemarkkinan toimivuutta ja edistää sen tervettä kehitystä. Tavarantoimittaja on usein elintarvikemarkkinalla ostajaa heikompi osapuoli, mikä johtuu erityisesti päivittäistavarakaupan keskittymisestä Suomessa. Aina tavarantoimittaja ei kuitenkaan ole ostajaa heikommissa asemassa sopimussuhteessa."

- **Pykälän sisältö jää täysin epäselväksi**, kun kuitenkin soveltamisala on rajattu 1 §:n 2 momentissa liikevaihtoperusteisesti ainoastaan tavarantoimittajan suojaksi.

2 e § Kaupalliset kustotoimet

"Kun elintarvikemarkkinavaltuutettu tai tuomioistuin voi asiaa selvitettyään tosiseikkojen perusteella olettaa, että ostaja on toteuttanut tai uhannut toteuttaa kaupallisia kustotoimia, ostajan on kumotakseen tämän oletuksen osoitettava, että ostaja ei ole rikkonut 1 momentissa tarkoitettua kaupallisten kustotoimien kieltoa."

- Ehdotetulla pykälällä ei ole mitään vaikutusta alkutuottajaan tai ketjun toimintaan, sillä tällä alennetaan ainoastaan viranomaisen selvitysvelvollisuutta. Mikäli kustotoimea epäiltäisiin, valtuutetulla on jo nykyisellään oikeus selvittää asia ja saada kaikki asian selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot toimijoilta.

3 a § Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta

Tätä pykälää ei tarvita yksityisen sektorin osalta, vaan sen takia, että julkinen sektori ei avannut sopimuksia koronapandemian puhjettua ja Venäjän hyökättyä Ukrainaan.

4 a §. Neuvotteluvoiman väärinkäyttö

”Ostaja ei saa käyttää neuvotteluvoimaltaan merkittävästi heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuutonta sopimusehtoa.”

- Työryhmässä oli koko kevään yhteisymmärrys siitä, että heikompa osapuolta tulee suojata kohtuuttomuuksilta siitä huolimatta missä asemassa tämä toimii elintarvikeketjussa. Pykälä muutettiin viimeiseen kokoukseen ilman perusteluja vain tavarantoimittajan suojaksi, mitä ei voi pitää koko elintarvikeketjun edun mukaisena. Kohtuuton on kohtuutonta riippumatta asemasta.

4 b § Kielto edellyttää tiettyjä tietoja

”Ostaja ei saa käyttää sopimusehtoa, jonka perusteella ostaja voi vaatia tavarantoimittajaa antamaan ostajalle sellaisia tietoja liikesalaisuudestaan, teknisestä ohjeestaan tai tuotantotavoistaan, joita ostaja ei tarvitse sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseen tai täyttääkseen kansallisen tai Euroopan unionin sääntelyn asettamat vaatimukset tai sellaiset tuotantotapoja koskevat vaatimukset, joihin ostaja on nimenomaisesti sitoutunut.”

- Jo nykyisin olemassa oleva liikesalaisuuslaki sääntelee liikesalaisuuksien käyttöä. Elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi jo nykyisillä valtuuksillaan puuttua väitettyihin väärinkäytöksiin, joten mikään ei muutu. Lisäksi kansallisena tiukennuksena pykälä ei sovellu ostettaessa ulkomailta eikä suojaa alkutuotantoa tai pienempiä toimijoita, mikäli nämä haluavat tuotteensa vientiin.

4 c § Ostajan oman tuotemerkin suosimisen kieltö

”Ostajan on otettava huomioon tavarantoimittajan ostajalle myymiin maataloustuotteisiin liittyvät edut, kun nämä tuotteet kilpailevat sellaisten maataloustuotteiden kanssa, jotka ostaja merkitsee omalla tuotemerkillään, ja tavarantoimittajan ostajalle myymiin elintarvikkeisiin liittyvät edut, kun nämä elintarvikkeet kilpailevat sellaisten elintarvikkeiden kanssa, jotka ostaja merkitsee omalla tuotemerkillään.

Ostaja ei saa poistaa tavarantoimittajan tuotteita valikoimasta, vähentää tilausmääriä tai lopettaa tavarantoimittajalle tarjoamiaan palveluja taikka muutoin toteuttaa tai uhata toteuttaa kaupallisia kostotoimia tavarantoimittajaa vastaan sen vuoksi, että tavarantoimittaja ei myy ostajalle maataloustuotteita tai elintarvikkeita käytettäväksi sellaisten tuotteiden valmistusta varten tai myytäväksi sellaisena tuotteena, jonka ostaja merkitsee omalla tuotemerkillään.

Kun elintarvikemarkkinavaltuutettu tai tuomioistuin voi asiaa selvitettyään tosiseikkojen perusteella olettaa, että ostaja on toteuttanut tai uhannut toteuttaa 2 momentissa tarkoitettuja toimia, ostajan on kumotakseen tämän oletuksen osoitettava, että ostaja ei ole rikkonut 2 momentissa tarkoitettua kaupallisten kostotoimien kieltoa. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta 12 a §:ssä tarkoitetun seuraamusmaksun määrittämisessä.”

- Pykälä on täysin epäselvä ja vailla minkään asteista realismia. Mm. sopimusoikeudellinen lojaliteettiperiaate on jo olemassa.
- Näin pitkälle vietynä ei kuulu lain soveltamisalaan lainkaan, osa elinkeinonvapautta ja kilpailulainsäädännön vastaista.
- Kaupallisia kostotoimia koskien on jo olemassa oma pykälänsä ja edellä esitetty 4 a § kattaa kaikenlaiset kohtuuttomuudet.
- Täysin mahdoton ohjeistaa ja valvoa. Ei liity alkutuottajaan millään tavalla, mutta suosii isoja tavarantoimittajia.
- Hintasääntelyä koskevat perustelutekstit on edelliseen versioon verrattuna poistettu esitysluonnoksesta, mutta tämä ei poista sitä, etteikö myös hintasääntely olisi omien merkkien suosimisen kiellon taustalla. Perusteluissa on ainoastaan esimerkinomaisesti tilanteita, joissa suosimista voitaisiin katsoa tapahtuvan.

- Esitetty lainsäädäntö vaikuttaa myös julkisen sektorin ja vaikeuksissa olevan yksityisen horeca-alan hankintoihin, mikä ikään kuin ohitetaan esitysluonnoksessa. Kun esimerkiksi Hansel kilpailuttaa hankintansa, teollisuudella on kilpailuoikeudessa laajasti tunnustettu kaksoisrooli (ns. kaksoisjakelu) eli myy tuotteensa yleistukulle ja kilpailee myös hankintakilpailussa suoraan tukkuja vastaan. Omat merkit tuovat kilpailua teollisuutta vastaan ja ehdotetun sääntelyn vaikutukset tähän kilpailuun suosivat teollisuutta ja voivat myös nostaa julkisen sektorin hankintakustannuksia. Todettakoon, että kilpailutuksethan ovat avoimia myös ulkomaisille osallistujille, joita sääntely ei koske.

Lopuksi

Hallituksen esitysluonnoksen vaikutuksia tai esteitä sisämarkkinoiden toimivuudelle ei ole arvioitu lainkaan. On surullista, että vaikka samaan aikaan KKV ja elintarvikemarkkinavaltuutettu ovat tekemässä/tehneet tutkimuksia mm. kaupan omiin merkkeihin liittyen, tuloksia ei haluta odottaa vaikutusten arviointien pohjaksi. Edelleen esityksen tueksi ei ole yhtään todettua loukkausta, jolla sääntelyä perustellaan. Toimijoiden kuulemisista ainoastaan kaupan toimijoiden nimet on julkaistu, kun muut toimijat esiintyvät nimettöminä esittäen vakavia väitteitä väärin toimimisesta sääntelyn pohjaksi. Kuitenkin elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi toimivaltuuksiensa nojalla tutkia asioita (väitteitä on mahdollista tehdä myös anonymisti), etenkin kun viimeksi vuoden 2025 alusta tiedonsaantioikeuksia laajennettiin merkittävästi. Todettakoon, että tiedonsaantioikeuksia ei ole kertaakaan käytetty.

Nykyinen hallitus on sitoutunut siihen, että yritysten hallinnollista taakkaa ei kasvateta ja, että kansallisista tiukennuksista direktiivien täytäntöönpanon osalta pyritään eroon. Tässä laissa kansalliset tiukennukset vaan lisääntyvät ja vaikuttavat suomalaisten yritysten kilpailukykyyn ja vientiin, mikä ei varmasti ole pienelle maalle suotuisaa kehitystä. Kyseinen hallituksen esitysluonnos on täydellinen esimerkki myös siitä, kuinka säädetään säätämisen vuoksi, vaikka sama asia on jo muualla lainsäädännössä ratkaistu. Lisäksi pykälien nojalla yritykset jätetään täydelliseen epätietoisuuteen siitä mitä heiltä odotetaan, kun tosiasiasa keskitytään säätämään hallituksen esityksen perusteluilla. Mikäli esitys menee läpi esitetyssä muodossaan, on sillä vaikutusta myös kuluttajiin niin valikoiman kuin kuluttajahintojenkin osalta, eivätkä vaikutukset todennäköisesti ole positiivisia.

PTY pitää työryhmän työskentelyä kaikin tavoin näennäisenä osallistamisena. Osallistujia kuullaan kokouksissa, mutta keskusteluita ei vedetä millään tavalla yhteen tai kerrota millä perusteella mikäkin kohta on päätetty. Faktat eivät tue annettuja esityksiä. Kaikkein tärkeimmät pykälät ja merkittävästi muutettu esitysluonnos tuotiin viimeiseen kokoukseen ilman tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia enää vaikuttaa sisältöön saatesanoin, että esitysluonnos lähtee nyt käännettäväksi.